

To Anmærkninger

til Afhandlingen om Torben Dre og Dyveke.

I.

Om det Ulovlige i Rettergangen mod Peder Dre,

af

J. E. Kolderup-Rosenvinge.

Endskøndt jeg, med Hensyn til Veskaffenheden af de historiske Vidnesbyrd, hvoraf vi ere i Besiddelse, anseer det for umuligt nu at afgjøre, om Torben Dre virkelig har gjort sig skyldig i saadanne Forbrydelser, at han med Rette kunde dømmes fra Livet; ja endog for vanskeligt at bestemme, om han har været tiltalt for en ulovlig Omgang med Dyveke eller for at have forgiven hende, troer jeg dog at det er klart, at Formen af den mod ham brugte Rettergangsmaade i ethvert Tilfælde var aldeles ulovlig. Da jeg allerede for mange Aar siden i Anledning af Behrmanns Forsøg paa at forsvare Kong Christian den Anden ved den Grindring, „at det var gammel Skif, at Retsfager paakendtes af tolv Bønder“, har fremsat denne Paaastand *), skal jeg her med et Par Bemærkninger tillade mig yderligere at begrunde den.

Det er vel ikke bragt i det Rene, fra hvilken Tid Adelens

*) See min Dissert. de usu juramenti &c. Sect. II. p. 36. Hafn. 1817. (Oversættelse i Nyt juridisk Archiv, XXI. 142 Note).

privilegerede Bærning hos os har sin Oprindelse, men det er høist sandsynligt, at det er gaaet hermed som med flere adelige Rettigheder, at de allerede i længere Tid have været hævede ved Sædvanen, førend de udtrykkelig erkjendtes i Lovene. Jeg vil dermed ikke fore den her omhandlede Ret saa langt tilbage i Tiden, som Tyge Rothe *), der i Bitherlagsrettens Bestemmelse, at alle Sager mod Bitherlagsmændene skulde afgjøres ved deres Humskarle-Stevne, synes at finde den Grundfætning, at Adelen skulde dommes af sine Eigemænd; thi i denne Udstrækning har Adelen aldrig haft privilegeret Bærning, hvilket nyligen Hr. Justitsraad Jacobsen (Histor. Tidsskrift II. 515—26) tilstrækkelig har bevist. Evertimod synes dens privilegerede Bærning i Begyndelsen at have været mere indskrænket, og først Tid efter anden at være blevet udvidet; rimeligvis er det først i Gresssager at man har tilstaaet Adelige at dommes af deres Eigemænd, hvilket baade Begrebet om uplettet Adelsære og den Omstændighed, at den første Lovbestemmelse om denne Gienstand allene indskrænker sig til disse Sager, synes at stadfæste. Det er Christian den Førstes Privilegier for Jylland fra 1466, hvor det hedder: „Men hvo som vil vinne „nogher Riddermandz Wre, thet skal han giøre for oss oc „worth Raad“ **). At dette overalt i Riget er blevet iagttaget, uden at være grundet i nogen almindelig Lovbestemmelse, skønnes af den Forfæst i Christian den Tredies Lovgivning, at Love (o: Geder) og Lovhævd skulle indstævnes for Kongen og Rigets Raad, hvilket først uden videre Tillæg fastsættes i Recessen af 1517 Cap. 14, men siden gjentoges i Recesserne af 1551 Cap. 16, og 1558 Cap. 27, og motiveres ved de tilføjede Ord: „thi ingen, enten Landzdommere eller nogen anden,

*) Nordens Statsforf. I. 208. II. 231.

**) Danske Magazin. I. 319.

„maa domme paa nogen Sager, som gelder nogen af Ude-
 Len paa t̄heris Liiff eller Erre, uden Konningen selff
 „met menige Danmarkis Rigs Raadt.“ — Her nævnes nu ogsaa
 Livsfager, ligeledes uden foregaaende Hiemmel i nogen ældre
 almindelig Lovbestemmelse; men det indsees let, at man i Praxis
 ved Analogien snart maatte bringes til at antage det samme
 Resultat i Henseende til Værnetinget for Livsfager, som for
 Ufresfager. Imellem Christian den Førstes og Christian den
 Tredies Lovbud om denne Stenstand falde Kong Hans's og
 Christian den Andens Haandsfæstninger, hvori Kongerne for-
 pligte dem, naar de eller deres Fogder have nogen
 Tiltale til gode Mænd, som i Rigens Raad eller uden Raad
 ere, „at thaele dennom til for alt Raadet, ehvad sag
 det er, endteun Jord eller andet, om det er paa vor och Cro-
 nens Begne“ *).

Det er nu vel heraf indlysende, at Torben Dres Sag
 burde og skulde paakiendes af Rigsraadet, hvilken Fremgangs-
 maade Christian den Anden ogsaa lagttog; men da Rigsraadet
 frikiendte Torben, søgte han en anden Udvei, og lod ham domme
 af tolv Bønder. At disse vare aldeles incompetente til at un-
 derkiende Rigsraadets Dom, kan vel ikke i nogen Maade være
 tvivlsomt, da Kongen og Rigets Raad var høieste Justits,
 men Kongen, som Part i Sagen, naturligviis ikke her kunde tage
 Deel i Dommen. Det forandrer ikke Sagens Stilling, at
 Kongen, som det synes, har betragtet den som henhørende under
 Gaardretten, og derfor har ladet Bønderne affige Dom
 paa Slotspladsen, og ikke paa noget sædvanligt Tingsted. Thi
 skulde Dommen virkelig have været betragtet som en Gaards-
 rets-Dom, fordi Forbrydelsen var begaaet i Kongens Gaard,
 maatte denne Dom været gaaet forud for Rigsraadets og ikke
 omvendt, saaledes som det skeete. Og heller ikke kunde i saa Fald

*) Kong Christian den Andens Historie af Wehrmann II. 41.

Historisk Tidsskrift. III.

Bønder, men allene Mænd, som tjente i Kongens Gaard, bruges til Nævninger i Sagen, af hvilke Klageren desuden kun skulde udnævne de halve, den Sigtede de andre halve; *) og det hvad enten man antager, at dens Gienstand var Torbens Omgang med Dyveke, eller det paa hende begaaede Giftmord. Jeg kan i øvrigt ikke nægte, at jeg, uagtet Hr. Pastor Rohmanns Undersøgelse indeholder vægtige Grunde for den sidste Mening, ikke finder følgende Data tilstrækkelig giendrevne:

1) At Svaning udtrykkelig siger, at Grunden til Rigsraadets Frisindelsesdom var den, at der i Loven ikke var nogen Straf for den blotte Tanke (*poena cogitationis — delictum intentatum*), hvilken Grund slet ikke passer, naar Torben var sigtet for at have sendt Dyveke de forgiftede Kirsebær.

2) At Svaning siger, at de, som gik i Forbøn for Torben, bade Kongen om at han vilde tilgive ham den Brode, hvori han havde gjort sig skyldig imod Kongen af Ubesindighed (*ut quod Torbernus per imprudentiam in se (regem) admisisset, clementer ignoscat*). At han havde forgivet Dyveke, kunde dog aldrig kaldes en Ubesindighed eller Uflegskab, hvori han havde gjort sig skyldig imod Kongen.

Naar endelig Svitsfeldt dadler den Form, hvori Nævningerne afgave deres Kiendelse, har han unægtelig Ret; thi saavel Lovene som de gamle Dombøger vise, at Nævningerne udtrykkelig skulde angive den Forbrydelse, hvori de domte den Sigtede skyldig; men deesom man ikke vil antage, at de, som domte Torben Ore, i Bevidstheden om deres Incompetence, med Flid have valgt hin besynderlige Form, hvilket dog er usandsynligt, naar man betænker, at de Ord: „hans Gierninger domme ham,

---

*) Gaardsrettens 7de Cap: „Skeer thet so ath then man noger gerningh hawer gjort som pa Lif gaar, oc worther ey greben meth færske gerning oc dyll thet, tha næfne huær there som pakærer, och then som dyl, men af garden.”

upaatvivlelig indeholde en Fordømmelse: turde maaskee den Forklaringsgrund være tilbage, at de, for ikke med rene Ord at nævne de Uteerligheder, hvorfor Torben beskyldtes, lode det beroe ved at erklære ham skyldig i den Sierning, for hvilken han var sigtet. Er denne Forklaring rimelig, opstaaer en ny Tvivlsgrund mod Hr. Rohmans Resultat. Ogsaa kunde man vel henføre Torbens Sierning under Gaardsrettens Cap. 12*), dersom man turde antage, at han var sigtet for at tenteret Boldtægt i Kongens Gaard.

II.

Om Torben Dyes Forbrydelse og hans Forhold mod Dyrcke,

af

C. Nolsbæch.

Naar den historiske Kritik, uden Hjælp af en eneste ny opdaget Kilde, eller af noget hidtil ubenyttet Afsnit, ved nøjagtigere Benyttelse og skarper Sammenligning af de forhaandene værende, for Alle tilgængelige ældre Beretninger om en meer end 300 Aar gammel, dunkel og gaadefuld Tildragelse, bliver i Stand til fra flere Sider at sætte den i et klarere Lyg, og i det mindste, om ei at restituere det ved Kildernes Tausshed for stedse forsvundne Detail, der fattes for at udfylde Tiltra-

---

*) „Hwo som woldtagir nogher quinnæ, och höres roob eller aakall, syunæs bloth eller refne kleder, en tho at han fulkommer ey sin willie met hennæ, mystæ sitt lif, om han worther greben meth færske gerning. Æn withes thet hanum om han dyl. tha dyllæ meth tolf men af garthen. oc rathe huær there half nessnd.”